

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

4-son (5-jild)
2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urinbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Maxmudov Mansurjon Abdug‘opporovich

TARIXIY ASARLAR VA ULARNI O‘RGANISH: MILLIY ZIYOLILAR TOMONIDAN

OLIB BORILGAN TADQIQOTLAR 12-17

Qurbonov Xurshid Raupovich

O‘ZBEKISTONDAN JANUBIY URALGA SAFARBAR QILINGAN

“MEHNAT ARMIYACHILARI” VA ULARNING TA‘MINOTI 18-22

Salayev Fazliddin Shamsiddin o‘g‘li

O‘ZBEKISTONDA DEMOGRAFIYANING RIVOJLANISH TARIXI VA SHAKLLANISHI 23-28

Abbasov Behzod Baxtiyorovich

FARG‘ONA OBLASTIDA TASHKIL QILINGAN XO‘JALIKLARDA IJTIMOIIY

MUAMMOLAR VA KO‘CHIRILGAN AHOLINING YANGI SHAROITGA MOSLASHISHI

(1946-1965)..... 29-35

Mirzaliyev Ulug‘bek, Klichev Ulug‘bek

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY ARXIVLAR FAOLIYATINI TASHKIL ETISH

BORASIDAGI ISHLAR VA ISLOHOTLAR 36-39

Tursunova Gavhar Begmuradovna

ROSSIYA IMPERIYASINING SIRDARYO VILOYATIDA OLIB BORGAN

MA‘MURIY-SIYOSIY BOSHQARUV TIZIMI

(XIX ASRNING IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARI) 40-50

Vaxobov Doston Abdumannob o‘g‘li

IKKINCHI JAHON URUSHI YILLARIDA MAKTAB, TIBBIYOT VA SOG‘LIQNI SAQLASH

XODIMLARINING G‘ALABAGA QO‘SHGAN HISSASI 51-54

Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi

O‘ZBEKISTONDA MAKTAB TA‘LIMINI ISLOH QILINISHI VA UNDAGI O‘ZGARISHLAR

(1991-2024 yy)..... 55-59

Maxmudov Umrbek Baxtiyorovich

QUYI SIRDARYOBO‘YI HUDUDLARIDA OLIB BORILGAN ARXEOLOGIK

TADQIQOTLAR VA ULARNING NATIJALARI 60-64

Yo‘ldosheva Gulbahor Nuriddinovna

MUSTAQILLIK YILLARIDA O‘RTA UMUMTA‘LIM MAKTABLARINING

AHVOLI VA MODDIY – TEXNIKA BAZASINING MUSTAHKAMLANISHI

(QASHQADARYO VA SURXONDARYO VILOYATLARI MISOLIDA)..... 65-69

Mardiyeva Guzal Karimovna

XOTIN-QIZLARNING 1950-1980-YILLARDA SAMARQAND VILOYATI

ILM-FAN SOHASINI RIVOJLANTIRISHDAGI O‘RNI 70-75

Narziyev Rustambek Xaydarovich

HARAKATLAR STRATEGIYASIDA NOGIRONLIGI BOR YOSHLAR UCHUN

YARATILGAN IMKONIYATLAR 76-80

<i>Abdullayev Ilhomjon Ikromjonovich</i> XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA NAMANGAN SHAHRINING IJTIMOIY-IQTISODIY HAYOTI	81-87
<i>Sodiqova Maxbubaxon Raxmonaliyevna</i> O'ZBEKISTONNING MILLIY HUNARMANDCHILIGI RIVOJIDA IPAKCHILIKNING O'RNI	88-92
<i>G'ulomjon Jumanazarovich Axmedov</i> O'ZBEKISTON TARIXIDA KONCHILIK ISHI VA METALLURGIYA RIVOJLANISHI	93-99

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Abdullayev Zafarbek Safibullayevich</i> BARQARORLIK REYTINGI ORQALI FISKAL INTIZOM VA BIZNES MUHITINI RAG'BATLANTIRISHNING O'ZBEKISTON TAJRIBASI	100-116
<i>Юлдашева Надира Викторовна</i> «ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ЗАКУПКИ ПОД КОНТРОЛЕМ: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УЗБЕКСКОЙ МОДЕЛИ МОНИТОРИНГА».....	117-123
<i>Maxsudov Sherzod Solijonovich</i> ERKIN IQTISODIY ZONALARDA INVESTITSIYA JOZIBADORLIGINI OSHIRISH	124-128
<i>Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li</i> TURISTIK VA REKREATSION KLASTERNING MUVAFFAQIYATLI FAOLIYAT YURITISH TAMOYILLARINI TIZIMLASHTIRISH	129-135
<i>Xadimova Aziza Abdufattoyevna</i> SAMARQAND VILOYATINING DEMOGRAFIK O'ZGARISHLARI VA IQTISODIY RIVOJLANISHI.....	136-145
<i>Tashpulatov Giyos Toxirovich</i> XORIJIY BAHOLOVCHI TASHKILOTLAR REYTINGI VA RENKINGINI BAHOLASHDA KOMPLEKS YONDASHUVNING QO'LLANILISHI TAHLILI (ROSSIYADAGI BAHOLOVCHI TASHKILOTLAR MISOLIDA)	146-159
<i>Ulug'muradova Nodira Berdimuradovna</i> O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA INSON KAPITALINING TA'SIRI	160-164
<i>Tursunxodjayeva Shirin Zafar qizi</i> “QUTIDA RO'YXATGA OLISH” (SHELF-REGISTRATION) AMALIYOTINI JORIY ETISH	165-169

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Komilov Ro'zi Rabiyeovich</i> OILA BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MODDIY VA MA'NAVIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	170-172
<i>Хакимов Эркин</i> ЗНАНИЕ ЛОГИКИ КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ МЫШЛЕНИЯ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ	173-180
<i>Usmonova Laylo Raxmatullayevna</i> SHARQ FALSAFASIDA INSON MUAMMOSI.....	181-185
<i>Karimov Yo'ldosh Ergashevich</i> TARIXNI SOXTALASHTIRISHNING TARIXIY TAFAKKURGA TA'SIRI MASALALARI	186-191

<i>Azzamxodjaeva Шахноза Саидматмабевна</i> О ЦЕЛИ И СОДЕРЖАНИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ЖИЗНИ, ДУХОВНОМ СОВЕРШЕНСТВЕ (ПО ПРОИЗВЕДЕНИЯМ АЛИШЕРА НАВАИ).....	192-195
<i>Rustamov Ramz Rizoqulovich</i> ZAMONAVIY IQTISODIY TARG'IBOT VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	197-204
<i>Evatov Salimjon</i> MARKAZIY OSIYODA TASAVVUFY TAFAKKUR RIVOJI: IX-XII ASRLAR MEROSI	205-209
<i>Turobov Yorqinjon Yoqub o'g'li</i> ISLOM TA'LIMOTIDA SIYOSAT VA HOKIMIYAT FALSAFASI	210-213
<i>Toshpulatov Odil Nodirovich</i> IJTIMOIY MUNOSABATLARDA AMORALIZM VA IMMORALIZMNI OLDINI OLISHDA MAVJUD ME'YORLARNING AHAMIYATI	214-217
<i>Kunisheva Nadira Julanovna</i> "IJTIMOIY BAG'RIKENGLIK" TUSHUNCHASINI TADQIQ ETISHNING ILMIY-NAZARIY MASALALARI	218-223
<i>Eshpulatov Inoyat</i> FAXRIDDIN ROZIY YASHAGAN DAVR: IJTIMOIY-SIYOSIY VAZIYAT VA MA'NAVIY MUHIT	224-231
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Nuniyazova Shaxlo Ulugbekovna</i> O'ZBEK ONOMASTIKASIDA GIDRONIMLARNING LINGVOMADANIY SHAKLLANISHI	232-236
<i>Алиева Эльвина Аметовна</i> ЛЕКСИЧЕСКИЙ И ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧЕСКИЙ ПОВТОРЫ С РАСПРОСТРАНЕНИЕМ В ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ОЧЕРКАХ М. ЦВЕТАЕВОЙ	237-243
<i>Usmanova Sevara</i> INGLIZ VA O'ZBEK TARIXIY ROMANLARIDA TARIXIY HAQIQAT VA BADIY TO'QIMA.....	244-251
<i>Ochilov Ulug'bek Sayfulloyevich</i> MAGIK REALIZMNING MADANIYAT VA ADABIYOTGA TA'SIRI	252-260
<i>Daminova Rahima Malikovna</i> ATOYI SHE'RIYATINING BADIY LATOFATI.....	261-266
<i>Yusupov Asror</i> PUBLITSISTIK MATNLARDA UCHROVCHI LINGVOKULTUROLOGIK BIRLIKLAR TARJIMASIGA LEKSIKOGRAFIK YONDASHUV	267-271
<i>Ruziyeva Nasiba Kenjayevna</i> VLADIMIR GEORGEVICH GAKNING TARJIMA MASALALARIGA DOIR TADQIQOTLARI	272-276
<i>Batirkhanova Madina Oybekovna</i> COMPONENT ANALYSIS OF SOMATIC PHRASEOLOGISMS IN ENGLISH FICTION.....	277-281
<i>Sirojiddinova Shakhribonu</i> THE FORMATION OF MYTHOLOGY AND THE INFLUENCING FACTORS.....	282-285

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Xodjiev Yunus Muxitdinovich

DAVLAT XIZMATLARI VA FUQAROLIK-HUQUQIY XIZMATLAR
TUSHUNCHASI HAMDA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 286-292

Wang Cong

RESEARCH ON LEGAL ISSUES OF PERSONAL INFORMATION PROTECTION 293-300

Лу Адук

К ВОПРОСУ О ПОНЯТИИ И КЛАССИФИКАЦИИ ВИДОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ 301-310

Abdurashidova Zarina Turg'un qizi

FUQAROSIZLIKKA QARSHI MUROSASIZLIK: HUQUQIY CHORALARNING
NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI 311-315

Axmatov Olimjon Odilovich

“KRIPTO-AKTIVLAR VA VALYUTA QIMMATLIKLARINI QONUNGA XILOF
RAVISHDA Olish, O'TKAZISH VA AYIRBOSHLASH: IQTISODIY, HUQUQIY
XAVF-XATARLAR VA ULARNING OLDINI Olishda SUN'IY INTELLEKTNING
O'RNI” 316-322

Xatamov To'liqin Tojiddinovich

KUCHLI TA'SIR QILUVCHI VA GIYOHVANDLIK VOSITALARINI YANGI
TURLARINI NOQONUNIY MUOMALASI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNING
NAZARIY-HUQUQIY TAHLILI 323-329

Kuchimova Shaxlo

VORISLIK HUQUQIDA MEROS MAJBURIYATI 330-337

O'rinova Dilshoda Adhamovna

OILAVIY ZO'RAVONLIK JINOYATINING KRIMINOLOGIK TAVSIFI
HAMDA USHBU TURDAGI JINOYATLARDAGI AYOLLAR JABRLANISHINI
OLDINI Olish BO'YICHA FARG'ONA TAJRIBASI 338-347

Geng Zhimin

RESEARCH ON THE INDEPENDENCE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT..... 348-351

Xidirov Mexroj Qilich o'g'li

ELEKTRON TO'LOV VOSITALARI ORQALI SODIR ETILADIGAN FIRIBGARLIK
JINOYATLARINING SABABLARI, ULARNING SODIR ETILISHIGA IMKON
BERUVCHI OMILLAR 352-357

Тулаганов Элмурод

ВОПРОСЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ
ТРАНСФОРМАЦИИ 358-367

Bozorboyev Farruh, Boboxonov Akromxon

DASTLABKI TERGOV BOSQICHIDA PROTSESSUAL HARAKATLARNI
SODDALASHTIRISH: XOLIS INSTITUTI 368-374

Abbosov Mirsulton Mirsharof o'g'li

JINOYAT QONUNCHILIGIDA SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI VA UNING
IJTIMOIY XAVFLILIGI 375-382

<i>Mamatov Islom Qosim o'g'li</i> DAVLAT XARIDLARI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNI FOSH ETISH USULLARI, AMALIYOTDAGI MUAMMOLAR VA TAKLIFLAR	383-392
<i>Kamilov Oybek</i> O'ZBEKISTONNING MIGRATSIYA SOHASIDA MINTAQAVIY TASHKILOTLAR VA XORIJIY DAVLATLAR BILAN HAMKORLIGINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	393-402
<i>Абборова Камола Саидмухторовна</i> ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО КОММЕРЧЕСКОГО АРБИТРАЖА НА ИНВЕСТИЦИОННЫЙ КЛИМАТ УЗБЕКИСТАНА: ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ	403-410
<i>Ne'matova Muborak Odiljonovna</i> RAQAMLI FUQAROLIKNING MOHIYATI VA UNI SHAKLLANTIRISHGA OID DOLZARB MUAMMOLAR (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	411-418
<i>Jabbarova Yulduz Ibrohim qizi</i> "HUQUQNI QO'LLASH AMALIYOTIGA SUN'IY INTELEKTNI INTEGRATSIYA QILISHNING AXLOQIY VA HUQUQIY MASALALARI"	419-427
<i>Agzamova Qizlarxon Baxtiyorovna</i> INSOFLI EGALLOVCHINING HUQUQIY MAQOMIGA OID AYRIM MASALALAR	428-432
<i>Shomirzayev Saxodulla, Sherkulov Azamat</i> VALYUTA QIMMATLIKLARINI BOJXONA CHEGARASIDAN OLIB O'TISH BILAN BOG'LIQ HUQUQBUZARLIKLARNI ANIQLASH VA JAVOBGARLIK ASOSLARI	433-441
<i>Jumanazarov Faxriddin Erkinovich</i> KONTRAFAKT MAHSULOTLAR KONTRABANDASI NATIJASIDA INTELLEKTUAL MULK HUQUQI BUZILISHINING NAZARIY-HUQUQIY JIHATLARI	442-448
<i>Ergashev Sharifjon Shuhrat o'g'li</i> YASHIRIN IQTISODIYOTNING JAMIYAT IJTIMOY-IQTISODIY FAOLIYATIGA TA'SIRI VA UNGA QARSHI KURASHISHDA BOJXONA AUDITINING O'RNI	449-457
<i>Mansurov Arslon Askarovich</i> "IJTIMOIY DAVLAT" TAMOYILINING YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDAGI HUQUQIY MAQOMI VA XALQARO TAJRIBA BILAN TAQQOSLAMA TAHLILI	458-463

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich</i> "JISMONIY MADANIYAT NAZARIYASI VA METODIKASI" FANIDAN NAZARIY MASHG'ULOTLARNI O'TKAZISH METODIKASI	464-470
<i>Yusubjanova Musharraf Tursunali qizi</i> EHTIMOLLAR NAZARIYASI VA MATEMATIK STATISTIKANI UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA O'QITISH: XORIJIY TAJRIBA VA ILMIY YONDASHUVLAR	471-475
<i>Fayzullayeva Gulchexra, Kurbonova Gulmira</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KOLLABORATIV O'QUV MUHITINI LOYIHALASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH: INNOVATSION YONDASHUVLAR VA ISTIQBOLLAR	476-481

<i>Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich</i> ILMIY-TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINING MAZMUNI VA TARKIBIY TUZILISHI.....	482-485
<i>Mirsanova Moxira Xusniddin qizi</i> FANTASTIK IFODA SHAKLLARI VA UNING BADIYYATI	486-491
<i>Tursinova Zoxida Sharabidinovna</i> TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA MAKTAB O'QITUVCHILARNING PEDAGOGIK MAHORATINI BAHOLASH MEKANIZMLARINING TAKOMILLASHUVIDA TA'LIM MENEJMENTINING O'RNI	492-496
<i>Раббимова Нодира Таштемировна</i> ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ ИНФЕКЦИОННЫХ БОЛЕЗНЕЙ В ВУЗЕ	497-501

Received: 16 March 2025

Accepted: 5 April 2025

Published: 15 April 2025

Article / Original Paper

HISTORICAL TRUTH AND FICTION IN ENGLISH AND UZBEK HISTORICAL NOVELS

Usmanova Sevara,

PhD, Associate Professor of Fergana State University

Abstract. This article analyzes the interplay between historical truth and artistic fiction in English and Uzbek historical novels. The author examines the artistic interpretation of historical events and figures, the creative approach of writers, and the extent to which they rely on historical sources. Additionally, the study provides a comparative analysis of how facts and artistic fiction are balanced in English and Uzbek historical novels.

Keywords: historical novel, historical truth, artistic fiction, English literature, Uzbek literature, historical reality, writer's approach.

INGLIZ VA O'ZBEK TARIXIY ROMANLARIDA TARIXIY HAQIQAT VA BADIY TO'QIMA

Usmanova Sevara,

Farg'ona davlat universiteti dotsenti, PhD

E-mail: mahkamovasevara078@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tarixiy romanlarida tarixiy haqiqat va badiiy to'qimaning o'zaro uyg'unligi tahlil qilinadi. Muallif tarixiy voqealar va shaxslarning badiiy talqini, yozuvchilarning ijodiy yondashuvi hamda ularning tarixiy manbalarga asoslanish darajasini o'rganadi. Shuningdek, ingliz va o'zbek tarixiy romanlarida faktlar va badiiy to'qima nisbatining qanday aks etishi taqqosiy tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: tarixiy roman, tarixiy haqiqat, badiiy to'qima, ingliz adabiyoti, o'zbek adabiyoti, tarixiy voqelik, yozuvchi yondashuvi.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I4Y2025N38>

Kirish. Tarixiy manbalarda keltirilishicha, XVI asr boshlariga kelib, hukmronlik ashtarxoniylar qo'liga o'tadi. Ammo hududlarda bo'lib turgan nizolar, qo'zg'olonlar tufayli mustaqil hokimliklar, avval Xiva (XVI asr boshlarida), so'ng Buxoro xonliklari vujudga keldi. XVIII asrning II yarmiga kelib Farg'ona vodiysida Qo'qon xonligi vujudga keldi.

Yaxlit bir temuriylar saltanati hududiy bo'linishi va uch xonlikning birin-ketin tarix sahnasida paydo bo'lishiga qaramay, hukmronlik qonun-qoidalarining ayrimlari an'anaviy tarzda saqlanib qolindi. Shuningdek, bu xonliklarda ham qator tarixchilar, shoir va adiblar yashab ijod etadilar. Mana shu o'rinda, taxt vorislari va hukmdorlarga rafiqalik, onalik, kelinlik va qizlik mavqega tayanib, ulkan tadbirlarni amalga oshirgan va shu tufayli nomlari tarixda muhrlanib qolgan malikalar bu davrda ham ko'plab uchraydi [1]. Tabiiyki, ular haqidagi ma'lumotlar asosan tarixiy manbalarda uchraydi. Masalan, Xiva xonligida hukmronlik qilgan xonlar haqida Munis Xorazmiy, Muhammad Rizo Ogahiylarning "Firdavs-iqbol", Ogahiyning

qalamiga mansub “Riyozud-davla” asarlarida Muhammad Rahimxon, Olloqulixon haqidagi tarixiy ma’lumotlar keltiriladi.

Ayniqsa, Ogahiyning “Jomjul voqeoti sultoni”, “Gulshani davlat”, “Shohidi Iqbol” nomli tarixiy asarlarida Xiva taxtida hukmronlik qilgan Muhammad Aminxon, Abdullaxon, Qutlug’ Murod, Said Muhammad Baxodirxon, Muhammad Rahimxon-II haqida bevosita guvohi bo’lgan, daliliy ma’lumotlar asosida yaratadi [2]. Ammo, ularga tegishli malikalar haqidagi ma’lumotlar o’ta qisqa bo’lib, ayrim ishoralar bilan cheklangan.

Yoki, Buxoro xonligi tarixiga oid ma’lumotlar, tarixchi olim A. Jumanazarning “Buxoro (Ta’lim tizimi tarixi)” asarida, Barakaev J, Haydarov “Buxoro tarixi” nomli asarlarida uchraydi. Ularda ham, asosan Buxoro hukmdorlariga tegishli ayrim malikalarning nomlari va ular tomonidan amalga oshirilgan bunyodkorlik ishlari tilga olinadi. Masalan, Bibi Zuhra, Zubayda oyim, Mang’it oyim (Amir Nasrulloh Bahodirxonning onasi) nomlari manbalarda keltirilgan [3].

Qo’qon xonligi saroyi malikalari xususida ma’lumotlar manbalarda bir muncha keng uchraydi. Qo’qon xonligi tarixiga nazar solinsa, birinchi xon sifatida Shohruh biyning nomi tilga olinadi. Keyinchalik, uning o’g’illari Abdurahimbiy, Abdulkarimbiy egallaydi. Xonlik taxtida eng ko’p hukmronlik qilgan Norbo’tabiy bo’lgan. Undan so’ng, taxtni Olimxon, uning vafotidan so’ng, Amir Umarxon egallaydi [7]. Hamisha toj-u taxt uchun bo’lgan janglarda aksariyat hukmdorlar taxtni uzoq vaqt boshqara olmaganlar. Ammo, Norbo’tabekning vafotidan so’ng, taxtga da’vogarlar soni ko’payadi. Ular orasida Norbutabekning ukasi Hojibek ham bo’lgan. Ammo, u taxt davogari sifatida qatl etiladi. Uning o’g’illari Sheralixon, Ulug’bek va Beko’g’libeklar hali xonlik tasarrufiga o’tmagan Talas viloyatiga ketishga majbur bo’ladilar. Katta o’g’il Sheralixon qirg’iz qizlaridan bo’lgan Yorqinoy va So’naga uylanadi. Xudoyorxon uning qirg’iz ayoli Yorqinoyning o’rtancha o’g’lidir. Keyinchalik u Qo’qon taxtini egallaydi. U ham barcha hukmdorlar singari bir necha ayolga uylanadi va bitta farzand ko’radi. Uning katta xotini Podshohoyim bo’lib, u Xonzoda Nasriddinbekning onasidir. Keyingi malika Munis Podshohoyim bo’lib, undan xonzoda Sayyid Umarbek dunyoga keladi. Mohbegim Bekachdan ham Ibn Yaminbek nomli Xonzoda tug’iladi. Xonzodalar orasida Urmonbek (Nasrullobek) malika Shohoyimdan tug’ilgan bo’lib, onasi erta vafot etadi. So’nggi malika og’acha oyim bo’lib, undan xonzoda Fansurullobek dunyoga kelgan. Yuqorida nomlari keltirilgan malikalardan sharqi qiz farzand ko’rgan Isfaralik oyim va farzand ko’rmay xonning nikohida bo’lgan To’ra Podshohoyim, Katta Shohoyim, Qorateginlik oyim, Bibi Podshoh, Roziya oyim, Kambar Podshoh, Oynisa Podshoh oyim, Sayidaniso oyimlar ham shular jumlasidandir [4].

Malikalik rutbasiga ega bo’lish, xonning qizlariga tegishlidir. Ular “oyimcha” nisbati bilan aytilgan. Xudoyorxonning 6-ta qizi bo’lib, ular muayyan vaqt haramda yashab, keyinchalik turmushga chiqib ketganlar. Xudoyorxonning haramida xonning iltifotiga sazovar kanizlar ya’ni g’ulomalari ham bo’lgan. Ammo, Rossiya tomonidan Qo’qon xonligi tugatilgach, Xudoyorxon Orenburg shahrida surgunda, keyinchalik turli Sharq mamlakatlarida bo’ladi va sarson sargardonlikda yurib oxiri Xirotda shahrida vafot etadi [8]. Tabiiyki, xonning ortida qolgan farzandlari va ularning onalari bo’lgan malikalar ham turli murakkab taqdirlarni boshdan kechiradilar. Ularning taqdirlari haqida ma’lumot beruvchi manbalar Muhammad Yaxyoxon-Huqandiyning “Xudoyorxon o’rdasi” [19] va Shohruh bek Umarovning “Xudoyorxon avlodlari tarixi” [20] kitobidan olindi. Sirtidan qaraganda, xon saroyi, undagi shohona hayot, zar-u zarboplar, qimmatbaho liboslar malikalar hayotini va ularning dabdabali turmush tarzini ifodalaydi. Aslida esa malikalar o’rtasidagi keskin ziddiyatlar, saroyda o’z o’rni va yuksak

mavqeda bo'lish bilan bog'liq ichki kurashlar ularning hayot tarzini ifodalanganligini manbalardagi ma'lumotlar tasdiqlaydi.

Yana bir muhim masala, farzandli bo'lgan malikalarning taxt vorisligini qo'lga kiritish uchun ichki qarama-qarshiliklardagi ishtiroki ham toj-u taxt talashlarida ko'zga yaqqol tashlanadi. Chunki taxtni egallagan shahzoda qon-qardoshlikni, aka-ukalikni inobatga olmasa, katta fojialarga olib kelishini har bir malika yaxshi bilgan va har doim tahlikada yashashga majbur bo'lgan. Chunki har bir hukmdorning bir necha xotinlari, haramda makon tutgan kanizlari, ulardan dunyoga kelgan farzandlar taxt vorisi hisoblangan. Shu sababli har bir malika o'z farzandlarini nufuzli haq-huquqqa erishishi uchun harakat qilgan. Bunday malikalar sarasiga qator temuriy malikalardan Gavharshodbegim, Xonzodabegim, Shodimulkxonim, Nurjahonbegim, Hadichabegim va boshqalarni misol qilib olish mumkin [9]. Ayrim hollarda, xonliklar va hukmdorlar o'rtasida muttasil bo'lib turadigan urushlar, toj-taxt talashlari natijasida ayrim malikalar nohaqlik, adolatsizlik qurboni bo'lganligi haqidagi ma'lumotlar ham mavjud. Masalan, Gavharshodbegimning Abu Said Mirzo tomonidan, Nodirabegimning Nasrulloxon tomonidan shafqatsizlarcha qatl etishi yuqoridagi fikrlarni tasdiqlaydi.

Ingliz adabiyotida malika va qirolichalar qadimdan milliylik, qirollik va suverenitetni ifodalovchi kuchli ramzlar sifatida tasvirlangan. Ularning tasviri ko'pincha o'ziga xoslik, yetakchilik va an'analarning murakkab mavzularini o'zida mujassam etgan hikoyadagi qahramonlardan ustun turadi. Qirolicha va malika adabiyotda tasvirlanganidek, oddiy shaxslardan ko'ra ko'proq xizmat qiladi; ular millatning mohiyatini ifodalaydi, uning qadriyatlari, kuchli tomonlari va intilishlarini tasvirlaydi. Mualliflar o'zlarining hikoyalari orqali ushbu qirollik siymalaridan vatanparvarlik, burch, meros va millatning o'ziga xosligini belgilaydigan murakkab munosabatlar to'rtining kengroq mavzularini etkazish uchun foydalanadilar. Qirolicha yoki malika qiyofasi ko'pincha mas'uliyat, muvozanat va hokimiyatni o'z ichiga oladi, bu hukmronlik va milliy suverenitet bilan bog'liq ideal va umidlarni aks ettiradi. Qirolicha va malika ingliz adabiyotida millat va qirollik timsoli sifatida hikoyalarni shakllantirishda va yetakchilik, o'ziga xoslik va shaxsiy o'sish kabi mavzularni o'rganishda muhim rol o'ynaydi [10]. Ushbu qudratli shaxslar o'quvchilarni o'ziga jalb qilishda davom etuvchi va ularning adabiyotdagi ahamiyatini yanada chuqurroq o'rganishga ilhomlantiradigan ajoyib arxetip bo'lib xizmat qiladi. Ingliz adabiyotida malika va qirolichalarning millat va qirollik ramzi sifatida ishlatilishi tarix va madaniyatda chuqur ildiz otgan. Ushbu kuchli figuralar adabiyotning ajralmas qismini tashkil etadi, ko'pincha hikoyalarning markazi bo'lib xizmat qiladi va yetakchilik, o'ziga xoslik va shaxsiy o'sish mavzularini aks ettiradi.

Treysi Borman va Filippa Gregori ingliz adabiyotida malikalar va qirolichalar haqida asarlar yozgan mualliflar sanaladi. Treysi Bormanning «Olmos dilemmasi», «Yaqut atirgullari», «Ametist sarguzashtlari», «Sapphire dostoni» va «Zumraddan o'ralgan» kabi asarlarida qirolichalar va malikalar ko'pincha fazilatlarini o'zida mujassam etgan markaziy figuralardir [11]. Kuch, chidamlilik va burch hissi kabi belgilar yetakchilik, o'ziga xoslik va shaxsiy o'sish mavzularini aks ettiradi, chunki ular o'z xalqini qutqarish va o'zini o'zi kashf qilish izlanishlarida boshqaradi. Filippa Gregorining «Oq qirolicha» va «Qizil qirolicha» kabi tarixiy romanlari mos ravishda qirolichalar Elizabetta Vudvil va Margaret Bofortlarning hayoti va kechinmalariga bag'ishlangan. Bu asarlarda malika va qirolichalar hokimiyat va shuhratparastlik timsoli bo'lib xizmat qiladi, siyosiy manzarani shakllantiradi va atrofdagilar hayotiga ta'sir qiladi [12].

Ma'lumki, badiiy adabiyotning mashhur asarlarida malika va qirolichalarning rolini o'rganadi, bu personajlarning tematik ahamiyatini va ularning hikoyalarga ta'sirini, shuningdek Treysi Borman asarlaridagi malika va qirolicha obrazini o'rganadi, ularning hikoyaga bo'lgan ta'siriga e'tibor qaratadi. Borman tomonidan yaratilgan dunyolar ko'pincha murakkab sud tizimlari, sehrli elementlar va murakkab siyosiy landshaftlarni o'z ichiga oladi, bu hikoyalarda an'analar, madaniyat va tuzilishning ahamiyatini aks ettiradi [21]. Dunyo qurilishidagi tafsilot va nafosatga bo'lgan e'tibor hikoyaga qo'shimcha intriga va chuqurlikni beradi, bu esa hikoyalarni o'quvchilar uchun yanada jozibador va qiziqarli qiladi.

“So entirely did Anne embrace the French manners, language, and customs that the court poet, Lancelot de Carles, observed: «She became so graceful that you would never have taken her for an Englishwoman, but for a French woman born.» Another contemporary remarked: «Besides singing like a syren, accompanying herself on the lute, she harped better than King David and handled cleverly both flute and rebec. 4 Anne was particularly admired for her exquisite taste and the elegance of her dress, earning her the praise of Pierre de Brantôme, a seasoned courtier, who noted that all the fashionable ladies at court tried to emulate her style, but that she possessed a «gracefulness that rivalled Venus.» She was, he concluded, «the fairest and most bewitching of all the lovely dames of the French court [18]. (Anna fransuz odob-axloqini, tilini va urf-odatlarini shunday qabul qildiki, saroy shoiri Lancelot de Karlz shunday dedi: «U shunchalik nafis bo'lib qoldiki, siz uni hech qachon ingliz ayoli deb bilmas edingiz, balki fransuz ayolida tug'ilgan ayol uchun.» Yana bir zamonaviy mulohaza: «U sirena kabi qo'shiq kuylashdan tashqari, leytda hamrohlik qilishdan tashqari, u shoh Dovuddan ham yaxshiroq arped edi va nayni ham, rebekni ham mohirona ijro etdi». Tajribali saroy a'zosi Per de Brantomning maqtovi, u suddagi barcha moda xonimlar uning uslubiga taqlid qilishga harakat qilishgan, ammo u «Venera bilan raqobatlashadigan nafislikka» ega. U, dedi u, «Fransuz saroyining barcha go'zal xonimlari orasida eng adolatli va eng jozibali» edi. Tarjima o'zimizniki.)

Treysi Borman asarlariga malika va qirolichalarning ta'siri katta, chunki uning hikoyalarida ham hikoyalar, ham mavzularni boshqaradigan tematik arxetiplar sifatida xizmat qiladi [21]. Bundan tashqari, malika va qirolichalarning millat va qirollik ramzi sifatida foydalanish ingliz adabiyotida keng tarqalgan va muhim motivdir. Bu kuchli figuralar yetakchilik, o'ziga xoslik va shaxsiy o'sish timsoli bo'lib xizmat qiladi va ko'pincha ular paydo bo'ladigan hikoyalarni shakllantiradi.

O'zining ajoyib hikoyalari va sinchkovlik bilan izlanishlari bilan mashhur bo'lgan Filippa Gregori va tarixiy bo'lmagan fantastika sohasidagi tajribasi bilan tanilgan Treysi Borman malika va qirolichalarning hayoti va kurashlari haqida o'ziga xos istiqbollarni taqdim etadi. Gregorining xayoliy hikoyalari tarixni tasavvur bilan bog'lab, qirollik sudlarining ichki ishlarini birinchi o'ringa olib chiqadi, Bormanning ilmiy yondashuvi esa tarix davomida qudratli ayollarning hikoyalarini o'rganadi [18]. Ushbu ikki muallifning obyektiv orqali biz vaqt bo'ylab sayohatga chiqamiz va malika va qirolichalarning millatlar va meroslarni shakllantirishda o'ynagan ko'p qirrali rollarini o'rganamiz.

Biz Gregori va Borman asarlari sahifalarini aylanib chiqar ekanmiz, biz har birida o'ziga xos hokimiyat, nafislik va chidamlilik belgisi bo'lgan qirollik siymolariga duch kelamiz. Qirolicha va malikalar hikoyadagi qahramonlardan ko'ra ko'proq rol o'ynaydi; ular kuch-qudrat, qurbonlik va monarxiyaning mustahkam ruhi timsoliga aylanadi. O'z hikoyalari orqali Gregori va Borman o'quvchilarni bu ajoyib ayollarning g'alabalari va qayg'ulariga guvoh

bo'lishga taklif qilib, ularning yetakchilar, onalar va millat timsollari sifatidagi rollarining murakkabligi haqida tushuncha beradi.

Qirolik, kuch-qudrat, millat va ayollikni o'rganish haqida biz Filippa Gregori va Treysi Bormanning asarlarini o'rganamiz, tarixiy romandagi malika va qirolichalarning abadiy jozibasi va madaniy rezonansini ochib beramiz. Ularning nigohi orqali biz qirolyalarning yengilmas ruhini va ularning hikoyalarining adabiyot va tarixiy tasavvurga doimiy ta'sirini kashf etamiz. *"As for me, like any other woman whose husband had died and whose father had been among the defeated and wounded, I had to piece my life together, piece by piece, like a patchwork quilt. I had to somehow win back my fortune, and neither my husband's comrades nor friends could offer any help. We were all now considered traitors. I understood perfectly well that I would have to defend myself, to assert my rights against a boy who had so little respect for justice that he dared to wage war against his own cousin, the legitimate ruler of the country, anointed to the throne. How could I explain anything to such a savage? And how could I make him understand?"*[18]. (Men ham eri vafot etgan, otasi mag'lubiyatga uchragan va yaralanganlar qatorida bo'lgan boshqa har qanday ayol singari, men ham o'z hayotimni yamoqqa o'xshab parchalab tashlashga majbur bo'ldim. Mening boyligimni qandaydir tarzda qaytarib olishim kerak edi va na erimning o'rtoqlari, na do'stlari yordam bera olmadilar. Endi hammamiz xoin hisoblanardik. Adolatni unchalik hurmat qilmaydigan, taxtga moylangan o'z amakivachchasiga, mamlakatning qonuniy hukmdoriga qarshi urushga kirishga jur'at etgan bola oldida o'zimni himoya qilishim, huquqlarimni himoya qilishim kerakligini juda yaxshi tushundim. Bunday vahshiyga biror narsani tushuntirish mumkinmi? Va uni qanday tushunishga majburlashim mumkin? Tarjima o'zimizniki)

Tadqiqotda malika va qirolichalar ingliz adabiyotida millat va qirolik timsoli sifatida ko'rib chiqiladi. Asosiy mualliflar orasida Treysi Borman va Filippa Gregori bor. Qirolicha va malikalarni millat va qirolik timsoli sifatida o'z asarlarida tadqiq etish katta ilmiy, madaniy va tarixiy ahamiyatga ega bo'lib, tarixiy sohada hokimiyat, ayollik, qirolik, millat va meros mavzularini o'rganish uchun jozibali obyektiv taqdim etadi

Filippa Gregori va Treysi Bormanning tarixiy romanlarida qirolicha va qirolichalarning millat va qirolikning ramziy timsoli sifatida tasvirlanishini o'rganishdir. Tadqiqot qirolik ayollari va milliylik mavzularini o'zida mujassam etgan ramziy figuralar sifatida qanday taqdim etilishini tahlil qilishga intiladi.

G'arb adabiyotida malika obrazi ko'pincha hokimiyat, siyosat va shaxsiy agentlik mavzulari bilan aralashib ketgan. Biroq, zamonaviy asarlar ayollarning jamiyatdagi rollarining xilma-xilligi va murakkabligini aks ettiruvchi tajriba va o'ziga xosliklarning kengroq spektrini qamrab olish uchun malikalarning vakilligini kengaytirdi. Ushbu nozik tasvirlar an'anaviy stereotiplarga qarshi turadi va gender va o'ziga xoslikning o'zgaruvchan ijtimoiy va madaniy dinamikasiga

G'arb romanlarida qirolichalar turli yo'llar bilan tasvirlangan bo'lib, ko'pincha kuch, aql va chidamlilikni o'zida mujassam etgan. Biroq, malika tasviri ularning ko'p qirrali va dinamik belgilarini ta'kidlab, atributlarning yanada keng spektrini qamrab olish uchun rivojlandi. Diana Valles tomonidan tahlil qilinganidek, bu murakkablikni ifodalaydi, chunki uning xarakteri o'rta asrlik, realizm va kuch va siyosatning murakkab dinamikasi o'rtasidagi o'zaro ta'sir natijasida shakllanadi [22].

Tadqiqotchi Diana Valles malika xarakteri shohona hokimiyatdan tortib, ayyor topqirlikkacha bo'lgan boy xilma-xillik bilan ajratib beradi. Ularning tasviri qirolichalikning G'arb adabiyotiga doimiy ta'sirini aks ettirib, ayol yetakchiligining murakkabliklarini va tarix davomida ayollarga qo'yilgan turli rollar va umidlarni ajoyib aks ettiradi. Ko'pgina G'arb romanlarida qirolichalar kuch, chidamlilik va inoyat timsoli sifatida tasvirlangan, ular kuch va ta'sirning murakkabliklarida o'zgarma qat'iyat bilan harakat qilishadi. Ularning tavsiflari adabiyotda malikalikning doimiy jozibadorligidan dalolat beradi va G'arb adabiy kanonida ayol yetakchiligining ko'p qirrali va dinamik ifodasini ta'kidlaydi. Amerika chegarasidan tortib to Viktoriya davrining kechki Britaniyasigacha, G'arb romanlarida qirolichalar tasviri ayol personajlarning doimiy ahamiyatini aks ettiradi, bu ularning rivoyat manzarasidagi buzilmas ruhi va o'zgarma agentligini nozik va jozibali tadqiq qilishni taklif qiladi.

G'arb romanlaridagi malika xarakteri ko'pincha an'analar va buzg'unchilikning jozibali uyg'unligini o'zida mujassam etgan bo'lib, ayol yetakchiligiga xos bo'lgan murakkabliklar va qarama-qarshiliklarni aks ettiradi. G'arb adabiyotidagi malika an'anaviy hukmdorlar yoki isyonkor shaxslar sifatida tasvirlangan bo'lishidan qat'i nazar, o'zining moslashuvchanligi, ayyorligi va chidamliligi bilan o'quvchilarni o'ziga rom etadi, G'arb adabiyotiga doimiy ta'siri bilan hikoya gobelenini boyitgan ayol obrazlarining jozibali va ko'p qirrali timsoli bo'lib xizmat qiladi.

G'arb romanlaridagi malika xarakterida qirolikning adabiyotga doimiy ta'sirini aks ettiruvchi boy xilma-xil xususiyatlar mavjud. G'arb adabiyotida malika qirolik monarxlar, ayyor makkorlar yoki isyonkor shaxslar sifatida tasvirlangan bo'lishidan qat'i nazar, ayollar yetakchiligining murakkabliklari hamda tarix davomida ayollarga qo'yilgan turli rollar va umidlarning ta'sirchan aksini taqdim etadi. Ularning moslashuvchanligi, chidamliligi va vakolatligi o'quvchilarni o'ziga jalb qilishda davom etmoqda va ularning madaniy va tarixiy romanlarda ayol personajlarining jozibali va ko'p qirrali tasviri sifatidagi doimiy ahamiyatini ta'kidlaydi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, G'arb romanlaridagi malika xarakteristikalar ayol yetakchiligi, kuchi va ta'sirining ko'p qirrali tabiatini aks ettiruvchi boy va murakkab tasvirni taqdim etadi. Keltirilgan ilmiy ishlar va tanqidiy tahlillardan kelib chiqib, biz G'arb adabiyotidagi malikalarning nozik tavsiflarini chuqurroq tushunamiz, bu ularning chidamliligi, faolligi va adabiyot va madaniyatga doimiy ta'sirini qiziqarli o'rganishni taklif etamiz.

G'arb adabiyotidagi qirolichalar hikoya landshaftining boyligi va murakkabligiga hissa qo'shadigan turli xil xususiyatlarni o'zida mujassam etgan. Ularning tavsiflari hikoya davrida keng tarqalgan ijtimoiy va madaniy dinamaning jozibali aksi bo'lib xizmat qiladi va tarix davomida ayollarga qo'yilgan rollar va umidlar haqida qimmatli tushunchalarni taqdim etadi. G'arb romanlarida qirolik monarxlaridan tortib makkor nayrangchilargacha bo'lgan qirolik obrazi ayol yetakchiligining doimiy ahamiyatini ta'kidlab, ularning moslashuvchanligi, chidamliligi va rivoyat gobelenidagi harakatchanligini namoyish etadi.

G'arb romanlaridagi malikalarning xarakteristikalar ayol yetakchiligiga xos bo'lgan murakkabliklar va qarama-qarshiliklarni aks ettiruvchi an'ana va buzg'unchilikning jozibali uyg'unligini taqdim etadi. Bu qirolik siymolari ko'pincha kuch va ta'sirning murakkabliklarida qat'iy qat'iyat bilan harakat qilib, kuch, chidamlilik va inoyat timsoli bo'lib xizmat qiladi. *"But it was in France that Anne's education in court life reached its zenith, and her experiences there would have a profound effect upon her character and demeanor. This time, Thomas Boleyn used*

his political contacts to secure places for both Anne and her elder sister, Mary, in the household of Mary Tudor, sister of Henry VIII, who had recently been betrothed to the aged King Louis XII. The Regent Margaret was sad to lose this lively and engaging addition to her court, but Anne shared her father's ambition and was delighted at the prospect of serving Henry VIII's sister, a renowned beauty. She travelled straight to France from the Netherlands, arriving there in August 1513" [21]. (Ammo Fransiyada Annaning sud hayotidagi ta'limi eng yuqori cho'qqiga chiqdi va u erdagi tajribalari uning fe'l-atvori va xulq-atvoriga katta ta'sir ko'rsatdi. Bu safar Tomas Boleyn o'zining siyosiy aloqalaridan Anna va uning singlisi Meri uchun yaqinda qarigan qirol Lui XII bilan unashtirilgan Genrix VIII ning singlisi Meri Tudorning xonadonida joy ajratish uchun foydalangan. Regent Margaret o'z saroyidagi bu jonli va jozibali qo'shimchani yo'qotib qo'yganidan qayg'uli edi, lekin Ann otasining ambitsiyalari bilan o'rtoqlashdi va taniqli go'zal Genrix VIIIning singlisiga xizmat qilish umididan xursand edi. U Niderlandiyadan to'g'ridan-to'g'ri Fransiyaga yo'l oldi va u erga 1513-yil avgustda keldi.) G'arb adabiyotidagi malika an'anaviy hukmdorlar yoki isyonkor shaxslar sifatida tasvirlangan bo'lishidan qat'i nazar, ayol obrazlarining ko'p qirrali timsoli bilan o'quvchilarni hayratga soladi, adabiyot va madaniyatga doimiy ta'siri bilan hikoya manzarasini boyitadi.

Ilmiy ishlar va tanqidiy tahlillardan kelib chiqib, biz G'arb adabiyotidagi malikalarning nozik tavsiflarini chuqurroq tushunamiz. G'arb romanlaridagi malikalarning doimiy jozibasi ularning an'anaviy va buzg'unchi fazilatlarini o'zida mujassamlashtira olishida, tarix davomida ayollarga qo'yilgan turli rollar va umidlarni aks ettiradi. G'arb adabiyotidagi malika o'zlarining moslashuvchanligi, ayyorligi va chidamliligi orqali o'quvchilarni o'ziga jalb qilishda davom etmoqda va hikoyalar manzarasida o'zlarining doimiy jozibasi va qat'iyatligini boy va jozibali tadqiq qilishni taklif qilmoqda.

Xulosa. G'arb romanlarida qirolichalarning tasviri ko'pincha hikoya davridagi ijtimoiy va madaniy dinamikaning aksi bo'lib xizmat qiladi. G'arb adabiyotidagi qirolichalar sirli hukmdorlar, zukko siyosiy o'yinchilar yoki o'zgarmas kuch arboblari sifatida tasvirlangan bo'lishidan qat'i nazar, tarix davomida ayollarga qo'yilgan turli rollar va umidlarni aks ettiruvchi boy murakkablikni o'zida mujassam etgan. Ularning moslashuvchanligi va ayyorligi ko'pincha ayol personajlarning mustahkam chidamliligidan dalolat beradi va G'arb adabiy landshaftidagi ayol yetakchiligining murakkabligi haqida ishonchli tushuncha beradi. G'arb romanlaridagi malika xarakteri shoh hokimiyatdan tortib, ayyor topqirlikkacha bo'lgan boy xilma-xil xususiyatlarni o'zida mujassam etgan. Ularning tasviri qirolichalikning G'arb adabiyotiga doimiy ta'sirini aks ettirib, ayol yetakchiligining murakkabliklarini va tarix davomida ayollarga qo'yilgan turli rollar va umidlarni ajoyib aks ettiradi. G'arb romanlarida malikalarning an'anaviy hukmdorlar yoki hiyla-nayrang shaxslar sifatida tasvirlanganligidan qat'i nazar, o'quvchilarni o'ziga jalb qilishda davom etib, madaniy va tarixiy hikoyalarning boy ko'lamida ayol qahramonlarning jozibali va ko'p qirrali tasviri sifatidagi doimiy ahamiyatini ta'kidlaydi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Rizouddin Faxriddin o'g'li. Mashhur xotunlar – Toshkent: Navro'z, 2019.
2. Zaxriy Samarqandiy. Xotunlar makri. Toshkent G'.G'ulom nomidagi nashriyot matbuot birlashmasi 1992-yil.

3. Nizomiddin Shomiy. Zarafshon / Fors tilidan o'g'uruvchi Yunusxon Hakimjonov. Tarjimoni qayta ishlab nashrga tayyorlovchi va ma'sul muxarrir Asomiddin O'rinboev- T. O'zbekiston, 1996.
4. Sharafiddin Ali Yazdiy. Zafarnoma / So'zboshi, tabdil, izohlar va ko'rsatkichlar mualliflari Ashraf Axmad, Xaydarbek Bobobekov. T.Sharq, 1997
5. Ibn Arafshox. Ajoyib al-makdur fi tarixi Taymur / So'zboshi, arab tilidan tarjima va izohlar muallifi U. Uvatov. – T.Mehnat, 1992. I-II kitob.
6. Zahiriddin Muhammad Bobur. Boburnoma -T.O'qituvchi, 2008
7. Xandamova M. Tarixi elchi Nizomshox. – T. Yangi nashr, 2012.
8. Rui Gonsales de Klavixo. Samarqanddagi Amir Temur saroyiga sayohat kundaligi (1403-1406 yillar)- T. O'zbekiston, 2010
9. Xerman Bamberi. Buxoro yohud Movarounnaxr tarixi- T. 1990.
10. Abdurazzoq Samarqandiy. Matlai sa'dayin va majmai baxrayin. II jild, birinchi qism / fors tilidan tarjima va izohlar muallifi Asomiddin O'rinboev – T. O'zbekiston, 2008: Abdurazzoq Samarqandiy. Matlai sa'dayin va majmai baxrayin. II jild, uchinchi qism / fors tilidan tarjima va izohlar muallifi Asomiddin O'rinboev – T. O'zbekiston, 2008.
11. Abdurazzoq Samarqandiy. Matlai sa'dayn va majmai baxrayn. II jild, uchinchi qism. 537-bet.
12. Rui Gonsales de Klavixo. Samarqandagi Amir Temur saroyiga sayohat kundaligi (1403 yillar),118- bet
13. Rahmonov N. O'zbek adabiyoti tarixi (Eng qadimgi davrlardan XV asrning birinchi yarmigacha). – Toshkent, 2016.
14. Rahmonov N. Ko'hna bitigtoshlar. — T.: , 1990.
15. М. Қошғарий. Девони луғотит турк. — Т.: – Б.210.
16. Alisher Navoiy. Mukammal asarlar to'plami. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2000.
17. Юсупова Д. Ўзбек мумтоз адабиёти тарихи (Алишер Навоий даври). –Тошкент: Академнашр, 2013.
18. Rustiyani, Rustiyani et al. "The influence of power relations which give rise to gender inequality on the main character in the novel the red queen by Philippa Gregory." *Journal Albion: Journal of English Literature, Language, and Culture* (2019).
19. Muhammad Yaxyoxon Huqandiy. Xudoyorxon o'rdasi. Namangan nashr, 2016, 80-bet.
20. Shoxruhbek Umarov. Xudoyorxon avlodlari tarixi (Xotira-mangu qadriyat) T.Adabiyot uchqunlari T.2016
21. [Tracy Borman: Elizabetta's Women". Book of the Week. BBC Radio 4.](#) 27 September 2014. Retrieved 22 November 2025.
22. Wallace, Diana. "Difficulties, discontinuities and differences: Reading women's historical fiction." 2012.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).